

SVENSK STANDARD

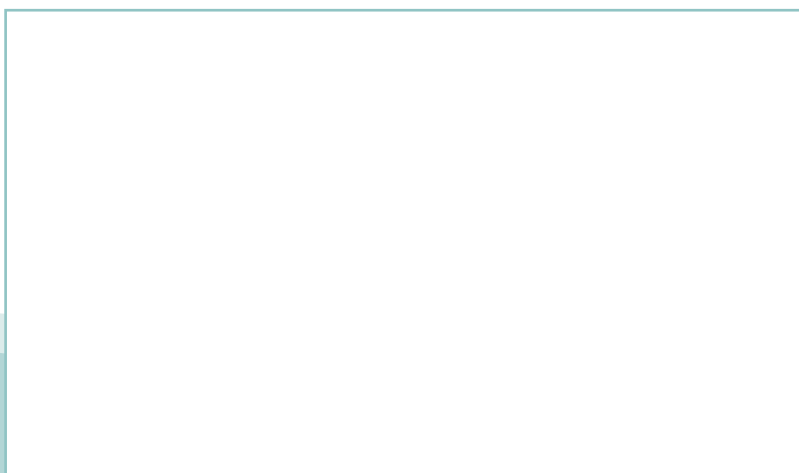
SS 807500:2014



Fastställt/Approved: 2014-08-25
Publicerad/Published: 2014-08-29
Utgåva/Edition: 1
Språk/Language: svenska/Swedish
ICS: 04.030

Arbetsmiljöindikatorer – Vägledning och exempel

Occupational health and safety indicators – Guidelines and examples



Standarder får världen att fungera

SIS (Swedish Standards Institute) är en fristående ideell förening med medlemmar från både privat och offentlig sektor. Vi är en del av det europeiska och globala nätverk som utarbetar internationella standarder. Standarder är dokumenterad kunskap utvecklad av framstående aktörer inom industri, näringsliv och samhälle och befrämjar handel över gränser, bidrar till att processer och produkter blir säkrare samt effektiviserar din verksamhet.

Delta och påverka

Som medlem i SIS har du möjlighet att påverka framtida standarder inom ditt område på nationell, europeisk och global nivå. Du får samtidigt tillgång till tidig information om utvecklingen inom din bransch.

Ta del av det färdiga arbetet

Vi erbjuder våra kunder allt som rör standarder och deras tillämpning. Hos oss kan du köpa alla publikationer du behöver – allt från enskilda standarder, tekniska rapporter och standardpaket till handböcker och onlinetjänster. Genom vår webbtjänst e-nav får du tillgång till ett lättnavigerat bibliotek där alla standarder som är aktuella för ditt företag finns tillgängliga. Standarder och handböcker är källor till kunskap. Vi säljer dem.

Utveckla din kompetens och lyckas bättre i ditt arbete

Hos SIS kan du gå öppna eller företagsinterna utbildningar kring innehåll och tillämpning av standarder. Genom vår närhet till den internationella utvecklingen och ISO får du rätt kunskap i rätt tid, direkt från källan. Med vår kunskap om standarders möjligheter hjälper vi våra kunder att skapa verklig nytta och lönsamhet i sina verksamheter.

Vill du veta mer om SIS eller hur standarder kan effektivisera din verksamhet är du välkommen in på www.sis.se eller ta kontakt med oss på tel 08-555 523 00.



Standards make the world go round

SIS (Swedish Standards Institute) is an independent non-profit organisation with members from both the private and public sectors. We are part of the European and global network that draws up international standards. Standards consist of documented knowledge developed by prominent actors within the industry, business world and society. They promote cross-border trade, they help to make processes and products safer and they streamline your organisation.

Take part and have influence

As a member of SIS you will have the possibility to participate in standardization activities on national, European and global level. The membership in SIS will give you the opportunity to influence future standards and gain access to early stage information about developments within your field.

Get to know the finished work

We offer our customers everything in connection with standards and their application. You can purchase all the publications you need from us - everything from individual standards, technical reports and standard packages through to manuals and online services. Our web service e-nav gives you access to an easy-to-navigate library where all standards that are relevant to your company are available. Standards and manuals are sources of knowledge. We sell them.

Increase understanding and improve perception

With SIS you can undergo either shared or in-house training in the content and application of standards. Thanks to our proximity to international development and ISO you receive the right knowledge at the right time, direct from the source. With our knowledge about the potential of standards, we assist our customers in creating tangible benefit and profitability in their organisations.

If you want to know more about SIS, or how standards can streamline your organisation, please visit www.sis.se or contact us on phone +46 (0)8-555 523 00



© Copyright/Upphovsrätten till denna produkt tillhör SIS, Swedish Standards Institute, Stockholm, Sverige. Användningen av denna produkt regleras av slutanvändarlicensen som återfinns i denna produkt, se standardens sista sidor.

© Copyright SIS, Swedish Standards Institute, Stockholm, Sweden. All rights reserved. The use of this product is governed by the end-user licence for this product. You will find the licence in the end of this document.

Uppllysningar om sakinnehållet i standarden lämnas av SIS, Swedish Standards Institute, telefon 08-555 520 00. Standarder kan beställas hos SIS Förlag AB som även lämnar allmänna uppllysningar om svensk och utländsk standard.

Information about the content of the standard is available from the Swedish Standards Institute (SIS), telephone +46 8 555 520 00. Standards may be ordered from SIS Förlag AB, who can also provide general information about Swedish and foreign standards.

Standarden är framtagen av kommittén för Arbetsmiljöledningssystem, SIS/TK 301.

Har du synpunkter på innehållet i den här standarden, vill du delta i ett kommande revideringsarbete eller vara med och ta fram andra standarder inom området? Gå in på www.sis.se - där hittar du mer information.

Innehåll

	Sida
Orientering	3
1 Omfattning	4
2 Termer och definitioner	4
3 Arbetsmiljöindikatorer i arbetsmiljöarbetet	6
4 Process för att ta fram arbetsmiljöindikatorer	7
4.1 Allmänt.....	7
4.2 Planera	8
4.3 Genomföra.....	9
4.4 Följa upp och förbättra processen.....	9
4.5 Rapportera och kommunicera	10
4.5.1 Allmänt.....	10
4.5.2 Intern rapportering	10
4.5.3 Extern rapportering.....	10
Bilaga A (informativ) Exempel på arbetsmiljöindikatorer	11
A.1 Arbetsmiljöarbetets organisation	11
A.1.1 Allmänt.....	11
A.1.2 Organisationens policyer	11
A.1.3 Uppgiftsfördelning inom organisationen	11
A.1.4 Mål och handlingsplaner inom organisationen	12
A.1.5 Samråd och samverkan i arbetsmiljöfrågor.....	12
A.1.6 Tillgång till företagshälsovård eller motsvarande resurser	12
A.1.7 Arbetsmiljöutbildning	13
A.1.8 Rutiner för arbetsmiljöarbetet	13
A.2 Fysisk arbetsmiljö och skyddsutrustning	14
A.2.1 Allmänt.....	14
A.2.2 Fysisk arbetsmiljö	14
A.2.3 Skyddsutrustning	15
A.3 Organisatorisk och social arbetsmiljö.....	16
A.4 Säkerhetskultur.....	18
A.5 Arbetsskador, tillbud och riskobservationer.....	18
A.6 Frisktal/sjuktal.....	19
Bilaga B (informativ) Basfakta som arbetsmiljöindikatorer	20
B.1 Allmänt.....	20
B.2 Personalresurser och anställningsform	20
B.3 Löner och förmåner	21
B.4 Arbetsmiljöcertifiering	22
Bilaga C (informativ) Exempel på val av arbetsmiljöindikatorer	23
C.1 Allmänt.....	23
Bilaga D (informativ) Samband mellan begrepp	25
D.1 Allmänt.....	25
Bilaga E (informativ) Korsreferenslista	26
E.1 Allmänt.....	26
Litteraturlista	28

Orientering

Många organisationer söker efter metoder för att förstå, redovisa och förbättra sitt systematiska arbetsmiljöarbete. För att utvärdera arbetsmiljöprestandan i en organisation kan man ta hjälp av arbetsmiljöindikatorer och jämföra dessa över tid.

En utvärdering av arbetsmiljöprestandan utgörs av en process bestående av val av arbetsmiljöindikatorer, insamling och analys av data, bedömning av information, rapportering och kommunikation samt regelbunden granskning och förbättring av denna process. Syftet med detta är att ge underlag för ledningens beslut avseende organisationens arbetsmiljöförhållanden. Utvärdering med hjälp av arbetsmiljöindikatorer är därför en viktig del i en intern ledningsprocess och ett verktyg som kontinuerligt ger information om organisationens arbetsmiljöförhållanden.

Arbetsmiljöindikatorerna i denna standard utgör en utgångspunkt som organisationen sedan kan göra urval från för att följa upp till exempel uppsatta mål i sitt arbetsmiljöarbete.

En organisation med ett systematiskt arbetsmiljöarbete kan följa upp arbetsmiljöförhållandena med hjälp av arbetsmiljöindikatorer och därmed mäta arbetsmiljöprestandan. Detta är ett sätt att bedöma statusen på arbetsmiljön och sätta mål med utgångspunkt i de kriterier som man fastställt i arbetsmiljöpolicyen samt de övergripande och detaljerade arbetsmiljömålen.

Denna svenska standard stöder kraven i OHSAS 18001 och vägledningen i OHSAS 18002, men kan också användas helt fristående. Ledningsmodellen planera – genomföra – följa upp – förbättra ("PDCA-hjulet") följs i denna standard.

Alla krav (formulerade med "ska") i denna standard relaterar till kravstandarden OHSAS 18001. I övrigt är allt rekommendationer.

SS 807500:2014 (Sv)

1 Omfattning

Denna standard ger vägledning för att utforma och utvärdera arbetsmiljöprestanda genom arbetsmiljöindikatorer. Den är tillämpbar på alla verksamheter oavsett typ, storlek, lokalisering eller organisation.

Denna standard föreslår arbetsmiljöindikatorer som också kan vara ett stöd för utvärdering av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Denna standard kan tillämpas i hela eller utvalda delar av ett ledningssystem, till exempel OHSAS 18001.

Denna standard ger ett utbud av tillämpbara arbetsmiljöindikatorer inom ett antal områden inom arbetsmiljön.

Arbetsmiljöindikatorerna är inordnade under följande rubrikområden:

- Arbetsmiljöarbetets organisation
- Fysisk arbetsmiljö och skyddsutrustning
- Organisatorisk och social arbetsmiljö
- Säkerhetskultur
- Arbetsskador, tillbud och riskobservationer
- Frisktal/sjuktal.

Denna standard fastställer inte acceptansnivåer för arbetsmiljöprestandan i en organisation, men ger vägledning för jämförelse över tid.

Denna standard är inte avsedd att användas som kravstandard för certifiering.

2 Termer och definitioner

Inom arbetsmiljöområdet förekommer det ett antal termer som kan ha olika definitioner. Det är därför lämpligt att varje organisation som använder arbetsmiljöindikatorer tillförsäkras sig att de har sin egen entydiga definition på ingående termer.

Följande termer och definitioner gäller för detta dokument. Den terminologi som används i denna standard gör inte anspråk på att fastställa den generellt riktiga definitionen för en term, utan visar endast hur termerna i denna standard har definierats.

I bilaga D finns en informativ schematisk redogörelse för sambanden mellan vissa av begreppen.

2.1 arbetsmiljö

förhållanden och faktorer som påverkar, eller skulle kunna påverka, hälsa och säkerhet för anställda eller andra arbetstagare (inklusive tillfälligt anställda och personal som arbetar för inhyrda företag), besökare eller andra personer på arbetsplatsen

ANM. 1 till termpost: Organisationer kan även omfattas av lagkrav för personers hälsa och säkerhet utanför den direkta arbetsplatsen, eller personer som exponeras för aktiviteter som utförs på arbetsplatsen.

ANM. 2 till termpost: Personal som arbetar för inhyrda företag omfattar t.ex. konsulter, entreprenörer och personer anställda av bemanningsföretag.

[KÄLLA: SIS-OHSAS 18001:2007, definition 3.12]

2.2 arbetsmiljöindikator

kvantitativt eller kvalitativt mått som direkt eller indirekt mäter hela eller delar av *arbetsmiljön* (2.1)

2.3

arbetsmiljömål

mål, kopplade till *arbetsmiljöprestanda* (2.5), som en organisation föresätter sig att uppnå

ANM. 1 till termpost Målen ska vara kvantifierbara där detta är praktiskt möjligt.

ANM. 2 till termpost Arbetsmiljömålen ska vara i enlighet med *arbetsmiljöpolicyn* (2.4).

[KÄLLA: SIS-OHSAS 18001:2007, definition 3.14]

2.4

arbetsmiljöpolicyn

övergripande intentioner och riktlinjer relaterade till en organisations *arbetsmiljöprestanda* (2.5) formellt uttalade av högsta ledningen

ANM. 1 till termpost Arbetsmiljöpolicyn utgör grunden för åtgärder och för att fastställa *arbetsmiljömålen* (2.3).

ANM. 2 till termpost Anpassad från SS-EN ISO 14001:2004, 3.11.

[KÄLLA: SIS-OHSAS 18001:2007, definition 3.16]

2.5

arbetsmiljöprestanda

mätbara resultat av en organisations hantering av sina *arbetsmiljörisker* (2.6)

ANM. 1 till termpost: Mätning av arbetsmiljöprestanda inkluderar att mäta hur effektiv organisationens styrning är.

ANM. 2 till termpost Vad gäller *ledningssystemet för arbetsmiljö* (2.8), kan resultat även mätas mot organisationens *arbetsmiljöpolicyn* (2.4), *arbetsmiljömålen* (2.3) och andra krav på arbetsmiljöprestanda.

[KÄLLA: SIS-OHSAS 18001:2007, definition 3.15]

2.6

arbetsmiljörisk

kombination av sannolikheten för att en farlig händelse eller exponering ska inträffa och hur allvarlig skada eller ohälsa som händelsen eller exponeringen kan orsaka

ANM. 1 till termpost: Arbetsmiljörisken värderas (i riskbedömning) utifrån sannolikhet för att den ska inträffa och av dess konsekvens (skada, ohälsa, sjukdom eller dödsfall).

[KÄLLA: Anpassad från SIS-OHSAS 18001:2007, definition 3.21]

2.7

incident

arbetsrelaterad händelse, eller händelser, vid vilken en skada, ohälsa (oaktat allvarlighetsgrad) eller dödsfall har inträffat, eller skulle kunna ha inträffat

ANM. 1 till termpost: En olycka är en incident som har orsakat skada, ohälsa eller dödsfall.

ANM. 2 till termpost: En incident där det inte inträffat någon skada, ohälsa eller dödsfall kallas ibland på svenska t.ex. "tillbud", "riskfylld situation", "farlig situation", "allvarlig händelse " eller på engelska "near-miss", "near-hit", "close call" or "dangerous occurrence".

ANM. 3 till termpost: En nödlägesituation är en särskild typ av incident.

[KÄLLA: SIS-OHSAS 18001:2007, definition 3.9]

SS 807500:2014 (Sv)

2.8 ledningssystem för arbetsmiljö
del av en organisations ledningssystem som används för att utveckla och införa organisationens *arbetsmiljöpolicy* (2.4) och hantera dess *arbetsmiljörisker* (2.6)

[KÄLLA: Anpassad från SIS-OHSAS 18001:2007, definition 3.13]

2.9 systematiskt arbetsmiljöarbete
arbetsgivarens arbete med att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande *arbetsmiljö* (2.1) uppnås

ANM. 1 till termpost: Ett systematiskt arbetsmiljöarbete styrs av en organisations ledning, i samverkan med de anställda, för att förebygga risker samt är ämnat att leda till ständiga förbättringar inom ramen för *arbetsmiljöpolicy* (2.4) och prioriterade förbättringsområden samt gällande lagar och andra krav.

[KÄLLA: Anpassad från Systematiskt arbetsmiljöarbete AFS 2001:1]

2.10 säkerhetskultur
förhållningssätt och attityder som ett företag eller organisation och dess medarbetare har till risker

[KÄLLA: Svenskt Näringsliv, Ord och begrepp, 2008]

2.11 tillbud
incident där det inte inträffat någon personskada, ohälsa eller dödsfall

[KÄLLA: Anpassad från SIS-OHSAS 18001:2007, definition 3.9 ANM. 2]

3 Arbetsmiljöindikatorer i arbetsmiljöarbetet

Genom att välja arbetsmiljöindikatorer kan organisationen presentera data på ett kortfattat och överskådligt sätt om de insatser som görs för en bättre arbetsmiljö eller arbetsmiljöns status. En organisation bör välja ett tillräckligt antal arbetsmiljöindikatorer som speglar relevanta arbetsmiljöförhållanden i verksamheten. Arbetsmiljöindikatorerna kan vara kvantitativa eller kvalitativa.

En kvantitativ arbetsmiljöindikator är en siffra uttryckt som andel eller antal som används för att beskriva specifika arbetsmiljöförhållanden vid en viss tidpunkt. En kvalitativ arbetsmiljöindikator är en indikator som inte är siffersatt men som kan användas för att följa förändringar i arbetsmiljöförhållandena och som ofta kan besvaras med ja eller nej.

Arbetsmiljöindikatorerna bör uttryckas som

- en matematisk kvot eller annan beräkning
- ett absolut tal
- ett kvalitativt mått

EXEMPEL

Arbetsmiljöindikatorn "Andelen av personalen som utsätts för buller" kan beräknas som en kvot.
Arbetsmiljöindikatorn "Antal personer som utsätts för buller" kan anges som ett absolut tal.
Arbetsmiljöindikatorn "Upplevd säkerhet" kan anges som ett kvalitativt mått med värdena "bristfällig", "godtagbar" eller "utmärkt" som svaret på en enkätfråga.

Valet av arbetsmiljöindikatorer bör göras med tanke på informationens art och avsedd användning. Verifierbarhet, överensstämmelse, jämförbarhet och förståelse bör säkerställas. De antaganden som görs vid bearbetning och beräkningar ska tydligt framgå.

Arbetsmiljöindikatorer bör väljas för ett eller flera av följande syften:

- Fastställa de åtgärder som är nödvändiga för att uppnå önskade arbetsmiljömål.
- Identifiera trender i arbetsmiljöförhållanden.
- Identifiera möjligheter för bättre hantering av arbetsmiljöprestandan.
- Öka organisationens effektivitet.
- Identifiera och konkretisera strategier för bättre arbetsmiljö.

Intern rapportering och kommunikation om organisationens arbetsmiljöprestanda bör göras för att engagera anställda och därmed göra det möjligt för organisationen att uppnå sina arbetsmiljömål. Utvärderingen av arbetsmiljöprestandan inom en organisation bör följas upp periodiskt för att man ska kunna identifiera möjligheter till förbättringar. Ledningen bör rapportera eller kommunicera organisationens arbetsmiljöprestanda externt till andra intressenter.

I bilaga A ges exempel på både kvantitativa och kvalitativa arbetsmiljöindikatorer. Tabellerna visar i den första kolumnen, benämnd "Arbetsmiljöindikator", ett utbud av arbetsmiljöindikatorer, grupperade i ett antal områden, som kan användas i organisationens arbetsmiljöarbete. I den andra kolumnen, som är benämnd "Kommentar", ges vägledning för hur arbetsmiljöindikatorerna kan användas (vissa exempel, förklaringar och övriga vägledande kommentarer).

Organisationen kan välja att ytterligare specificera arbetsmiljöindikatorernas detaljnivå, utifrån exemplen i bilaga A.

4 Process för att ta fram arbetsmiljöindikatorer

4.1 Allmänt

Utvärdering av arbetsmiljöarbetet är en intern ledningsprocess som bör göras i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i enlighet med det systematiska arbetsmiljöarbetet. Nödvändig kompetens samt personella och finansiella resurser bör säkerställas.

Med utgångspunkt från organisationens risker och arbetsmiljömål görs en inventering av de olika arbetsmiljöförhållandena. Inkluderat i denna process bör riskhantering utföras.

Valda arbetsmiljöförhållanden bör därefter uttryckas med en eller flera arbetsmiljöindikatorer. Organisationens aktuella arbetsmiljöförhållanden framgår av utfallet av arbetsmiljöindikatorerna. Vid jämförelse mot uppsatta arbetsmiljömål framgår vilka förbättringsåtgärder som bör planeras, genomföras och följas upp.

Arbetsmiljöindikatorerna bör följas upp regelbundet för att ge en bild av organisationens arbetsmiljöprestanda.

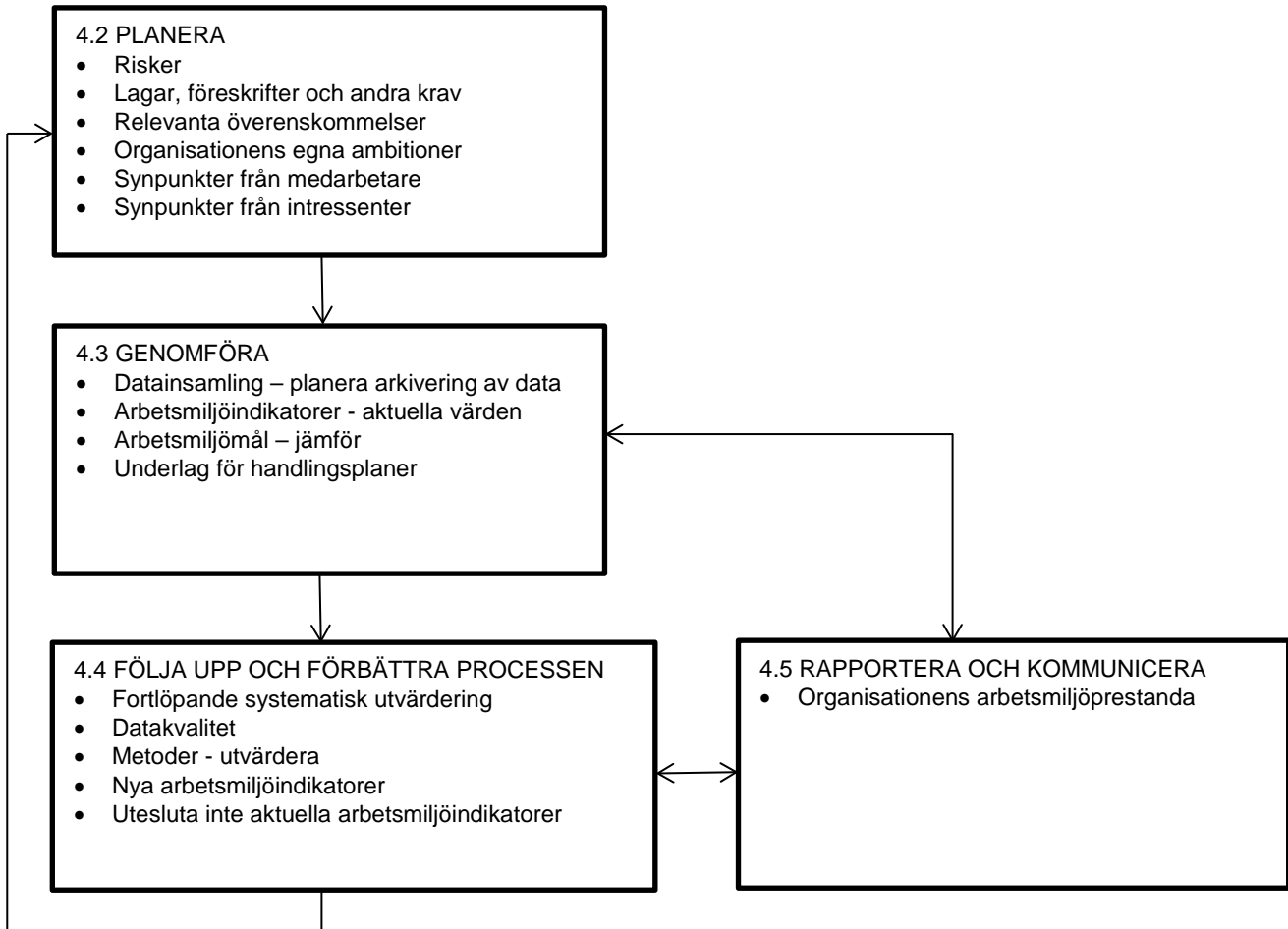
Figur 1 visar processflödet för arbetet med arbetsmiljöindikatorer och processernas inbördes förhållande, med utgångspunkt i Plan-Do-Check-Act-cykeln (Planera-Genomföra-Följa upp och Förbättra) så som det beskrivs i denna standard. Hänvisning (4.2 – 4.5) i figuren avser motsvarande avsnitt/delavsnitt i denna standard.

ANM. Den metodik som är känd som "Plan-Do-Check-Act (PDCA)" kan tillämpas på alla processer. PDCA kan kortfattat beskrivas på följande sätt:

- Plan: Fastställ vilka mål och processer som erfordras för att åstadkomma resultat som överensstämmer med kundkrav och organisationens policy.
- Do: Inför processerna.

SS 807500:2014 (Sv)

- Check: Överför och mät processer och produkt med utgångspunkt från policy, mål och krav på produkten, och rapportera resultaten.
- Act: Vidta åtgärder för att ständigt förbättra processernas prestanda.
- (Modifierad från Orientering, 02 Processinriktning, SS-EN ISO 9001:2008 ^[3])



ANM. 1 Pil i en riktning (→) markerar att resultatet av denna process ger indata till nästa process.

ANM. 2 Pil i två riktningar (↔) markerar att processerna påverkar varandra.

Figur 1 – Processflöde för arbetet med arbetsmiljöindikatorer

4.2 Planera

Relevanta arbetsmiljöförhållanden bör specificeras. Med utgångspunkt i kartläggning av risker för varje arbetsmiljöförhållande bör en eller flera arbetsmiljöindikatorer anges. För varje arbetsmiljöindikator bör ett målvärde anges. Vid valet av målvärden ska, förutom risker, hänsyn tas till

- lagar, föreskrifter och andra krav
- relevanta överenskommelser, t.ex. kollektivavtal
- organisationens egna ambitioner (som de uttryckts i policy, planer, m.m.)
- synpunkter från medarbetare (enskilda, skyddsombud, skyddskommitté)
- synpunkter från intressenter utanför organisationen.

Med utgångspunkt från organisationens behov, förmåga och resurser bör utvärderingen begränsas till de arbetsmiljöförhållanden som prioriterats. Därefter kan man vidga omfattningen av utvärderingen till att omfatta andra delar som inte tidigare berörts.

Tillförlitligheten för arbetsmiljöindikatorn beror på faktorer som tillgänglighet, vetenskaplig och statistisk giltighet och verifierbarhet. Vidare bör arbetsmiljöindikatorn innefatta begrepp och termer som är konsekventa och väl definierade. De data som samlas in bör löpande granskas för att säkerställa att de är entydiga och konsekventa.

4.3 Genomföra

För att fastställa aktuella nuvärden för de angivna arbetsmiljöindikatorerna bör datainsamling göras. Detta bör göras med hjälp av mätningar och enkäter. Rutiner för datainsamling bör inkludera lämplig identifiering, arkivering, åtkomst och förfoganderätt av data.

Därefter sker jämförelse mellan målvärden och aktuella nuvärden för de specificerade arbetsmiljöindikatorerna.

Konstaterade skillnader mellan målvärden och nuvärden utgör underlag för åtgärder och handlingsplaner.

Kontroll ska göras av att genomförda åtgärder har haft avsedd effekt. För eventuella kvarstående problemområden ska nya handlingsplaner fastställas.

Vägledning för att identifiera betydande arbetsmiljöförhållanden inom ramen för ett arbetsmiljöledningssystem återfinns i OHSAS 18001 och OHSAS 18002. En organisation bör bedöma arbetsmiljöprestandan i förhållande till sin arbetsmiljöpolicy och sina mål.

4.4 Följa upp och förbättra processen

En organisation bör fortlöpande och systematiskt förbättra processen för att utvärdera sina arbetsmiljöindikatorer. Resultaten av jämförelser mellan målvärden och aktuella indikatorvärden ska vara relevanta och användbara för att förstå varför arbetsmiljömål har eller inte har uppfyllts. Vidare ska lämpligheten hos uppställda kriterier och angivna indikatorer följas upp. Dessutom bör metoder för insamling av data, och tillförlitligheten i använda datakällor utvärderas. Om denna utvärdering visar på behov av förbättringar bör åtgärder vidtas.

EXEMPEL 1 Åtgärder

- förbättra datakvalitet, datatillförlitlighet och datatillgänglighet
- förbättra metoden att analysera och utvärdera
- identifiera nya och mer användbara arbetsmiljöindikatorer
- utesluta inte aktuella arbetsmiljöindikatorer.

Information om arbetsmiljöförhållandena ska vara kontinuerlig och kunna jämföras från år till år. Därigenom ges möjligheter till uppföljning av företagets arbetsmiljöprestanda.

Organisationen bör regelbundet följa upp kvaliteten på arbetet med arbetsmiljöindikatorer.

EXEMPEL 2 Frågor som kan vara till hjälp vid organisationens utvärdering är:

- Erhålls lämplig och användbar information till ledningen, arbetsmiljö-/skyddskommittén m.m.?
- Används lämpliga källor och frekvenser för insamling av data?
- Analyseras och utvärderas insamlade data på ett effektivt sätt?
- Görs utvärderingen med tillräckliga resurser?
- Beaktas eller begärs input från intressenter när detta är lämpligt?